

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΝΤΑΞΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ
ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (ΓΥΜΝΑΣΙΟ)

Έργο: Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο - για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο)

Επιμορφωτικό Σεμινάριο

Διδακτικές προσεγγίσεις στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

20, 23 & 27 Μαρτίου 2007
2^ο Γυμνάσιο Αλεξανδρούπολης

«Στοχεύοντας στην αλλαγή: Παρεμβάσεις στη σχολική τάξη»

Δέσποινα Σακκά

*Επίκουρη Καθηγήτρια Κοινωνικής Ψυχολογίας,
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης,
Δημοκράτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
dsakka@eled.duth.gr*

Στο πλαίσιο Προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτικών που είχε ως αντικείμενο την ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών να διαχειριστούν την πολύ-πολιτισμική τάξη πραγματοποιήθηκαν παρεμβάσεις στη σχολική τάξη που στόχο είχαν (α) την ενδυνάμωση της σχέσης των εκπαιδευτικών με τους παλινοστούντες ή αλλοδαπούς μαθητές της τάξης τους καθώς και της σχέσης των παλινοστούντων ή αλλοδαπών μαθητών με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους, και (β) τη σύνδεση του σχολείου με την ευρύτερη κοινότητα των παλινοστούντων ή αλλοδαπών (Σακκά & Ψάλτη, 2004). Βασική παραδοχή του προγράμματος ήταν ότι το σχολείο είναι δυνατό να αποτελέσει το πεδίο μέσα στο οποίο μπορούν να καλλιεργηθούν και να προωθηθούν κοινωνικές αλλαγές (Holland, 1993) ενώ η όλη προσέγγιση στηρίχτηκε στο μοντέλο εκπαίδευσης εκπαιδευτικών «ο εκπαιδευτικός ως ερευνητής», το οποίο έχει επανειλημμένα χρησιμοποιηθεί στη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία για τη διεύρυνση των στερεοτύπων του φύλου (Taylor, 1985 · Millman, 1987 · Deliyanni-Kouimtzi & Sakka, 1998 · Δεληγιάννη-Κουιμτζή, κ.ά., 2000).

Μια άλλη παραδοχή του προγράμματος ήταν ότι στο πλαίσιο μιας διαπολιτισμικής εκπαίδευσης τα οποιαδήποτε προγράμματα παρέμβασης στο σχολείο θα πρέπει να απευθύνονται σε όλα τα παιδιά και όχι μόνο στις μειονοτικές ή ειδικές ομάδες (Μάρκου, 1997 · Γκόβαρης, 2001 · Γκότοβος, 2002). Στο πλαίσιο αυτό επιμέρους στόχοι της παρέμβασης ήταν (α) να βοηθήσει όλα τα παιδιά της τάξης να επεξεργαστούν και να κατανοήσουν την έννοια της ποικιλομορφίας στην τάξη και την κοινωνία, (β) να προσφέρει στα παιδιά την ευκαιρία να συζητήσουν στην τάξη θέματα σχετικά με τις διαφορετικές κουλτούρες (αξίες, συνήθειες, τρόπος ζωής κτλ.) των ανθρώπων, (γ) να προβληματίσει τα παιδιά σχετικά με τα προβλήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι των άλλων πολιτισμικών ομάδων στη σχολική ή ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα της χώρας που ζουν, (δ) να δώσει την ευκαιρία στην

κοινότητα να γνωρίσει τις διαφορετικές κουλτούρες (αξίες, συνήθειες, τρόπο ζωής κτλ.) των μελών της, και (ε) να προωθήσει την ιδέα της συμφιλίωσης και συνύπαρξης ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα (Σακκά & Ψάλτη, 2004).

Στο πλαίσιο της παρούσας εισήγησης συζητούνται η προβληματική και το αντικείμενο των παρεμβάσεων που πραγματοποιήθηκαν από 48 εκπαιδευτικούς της Π/βάθμιας και Δ/βάθμιας Εκπαίδευσης σε σχολεία των Νομών Έβρου, Ξάνθης και Θεσσαλονίκης. Παρουσιάζονται επίσης συγκεκριμένα παραδείγματα.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- Γκόβαρης, Χ. (2001). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός.
- Γκότοβος, Α. Ε. (2002). *Εκπαίδευση και ετερότητα: Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Deliyanni-Kouimtzis & Sakka, 1998. *Project "Ariane" (Greece). Final Report: Masculinities in Europe*. Brussels: European Commission, General Direction XXII, Education, Formation and youth.
- Δεληγιάννη-Κουιμτζή, Β., Σακκά, Δ., & Ψάλτη, Α. με τις Φρόση, Λ., Αρριουμάνη, Σ., Στογιαννίδου, Α., Συγκολλίτου, Ε. (2000). *Ταυτότητες φύλου και επιλογές ζωής. Τελική Έκθεση*. Θεσσαλονίκη: Τμήμα Ψυχολογίας, Α.Π.Θ. και Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, Υπουργείο Παιδείας (ΕΠΕΑΕΚ-Ενέργεια 3.2.β).
- Holland, J. (1993). Διερευνώντας τη νεότητα: Έρευνα για το φύλο και τη νεανική ηλικία στη Βρετανία. Στο Β. Δεληγιάννη & Ρ. Ζιώγου (Επιμ.), *Εκπαίδευση και φύλο*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Μάρκου, Γ. (1997). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση-Εκπαίδευση εκπαιδευτικών: Μια εναλλακτική Πρόταση*. Αθήνα: Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Millman, V. (1987). Teacher as a researcher: A new tradition for research on gender. In M. Arnot & G. Weiner (Eds), *Gender and politics of schooling*. London: Hutchinson.
- Σακκά, Δ. & Ψάλτη, Α. (Επιμ.) (2004). *Πρακτικά Ημερίδας-Πολιτισμική ποικιλομορφία στο σχολείο: Ο ρόλος του εκπαιδευτικού*. Αλεξανδρούπολη: Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- Taylor, H. (1985). INSET for equal opportunities in the London Borough of Brent. In J. Whyte (Ed.), *Girls friendly schooling*. London: Methuen.

«Σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις σε μικτές τάξεις»

Κατερίνα Δημητριάδου

*Λέκτορας Διδακτικής Μεθοδολογίας,
ΠΤΔΕ Παιδαγωγικής Σχολής,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
adimitriadou@uowm.gr*

Η μετανεωτερική αντίληψη για τη διδασκαλία δίνει έμφαση στην επικοινωνιακή της διάσταση· στόχος είναι η απόκτηση, τροποποίηση και αποδόμηση αντιλήψεων και πρακτικών μέσα σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον που επιτρέπει τη συμμετοχή, την επιλογή και την απόφαση. Η υιοθέτηση μιας τέτοιας επικοινωνιακής προοπτικής στο σχολείο είναι ένα ζητούμενο βαρύνουσας σημασίας ιδιαίτερα όταν πρόκειται για μικτές τάξεις, επειδή ανοίγει το πεδίο των διδακτικών επιλογών που αυξάνουν την παιδαγωγική αλληλεπίδραση τόσο μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών, όσο και των μαθητών μεταξύ τους. Προσδίδει έτσι στην εκπαιδευτική διαδικασία ένα διαπολιτισμικό χαρακτήρα, καθώς ενθαρρύνει την εμπλοκή των ενεργών υποκειμένων της διδασκαλίας στο μάθημα, τους παρέχει κίνητρα συμμετοχής, αναδεικνύει τις προσωπικές τους ιδιαιτερότητες και γενικά απομακρύνει τη διδακτική διαδικασία από παραδοσιακά, μηχανιστικά ή θεματοκεντρικά πρότυπα.

Στο σεμινάριο περιγράφονται σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις όπως ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, δραματοποίηση, βιωματικές μέθοδοι, θύελλα ιδεών, διδασκαλία μέσα από προσομιώσεις, διαθεματικές προσεγγίσεις, σχέδια συνεργατικής ερευνάς (projects), διερευνητικές μέθοδοι κ.λπ., οι οποίες – προάγοντας τον επικοινωνιακό χαρακτήρα της διδασκαλίας – βοηθούν στην άρση των κοινωνικών και μαθησιακών ανισοτήτων στο σχολείο. Η περιγραφή ενός θεωρητικού πλαισίου για ορισμένες από τις παραπάνω προσεγγίσεις, η ανίχνευση των δυνατοτήτων υλοποίησης τους και η αναφορά σχετικών παραδειγμάτων εφαρμογής ίσως βοηθήσουν τους συμμετέχοντες να διαμορφώσουν και οι ίδιοι ανάλογα πλαίσια διδασκαλίας και μάθησης στα θέματα της ειδικότητάς τους.

Ενδεικτική ελληνόγλωσση βιβλιογραφία:

- Frey k. (1986). *Η «μέθοδος project», μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και ως πράξη*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης
- Meyer e. (1987). *Ομαδική διδασκαλία. θεμελίωση και παραδείγματα*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης
- Δημητριάδου Αικ. (2004), Διαθεματικές προσεγγίσεις και «κουλτούρα» της διδασκαλίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση: η περίπτωση του διαθεματικού ενιαίου πλαισίου προγραμμάτων σπουδών, *Μακεδόν* 12, σσ. 93-103
- Δημητριάδου κ. (2005), «Διδακτικές προσεγγίσεις στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: η περίπτωση των σχολείων εφαρμογής της πρακτικής άσκησης των φοιτητών του Α.Π.Θ.», *Παιδαγωγική Επιθεώρηση τευχ. 39*, σσ. 57-70
- Δημητριάδου κ. (2006), «Η εικόνα ως συγκείμενο της γλωσσικής διδασκαλίας. η περίπτωση των εγχειριδίων του 'προγράμματος εκπαίδευσης μουσουλμανοπαίδων'». Πρακτικά Συνεδρίου «*Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη/ξένη*», 11-13 Μαΐου 2006. Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας (υπό έκδοση).
- Θεοφιλίδης Χ. (1997), *Δεξιότητες διδασκαλίας 1, επεξήγηση*. Αθήνα: Γρηγόρης
- Θεοφιλίδης Χ. (1997), *Δεξιότητες διδασκαλίας 2, επικοινωνία*. Αθήνα: Γρηγόρης
- Θεοφιλίδης Χ. (1997). *Διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας*. Αθήνα: Γρηγόρης
- Καμαρινού Δ. (2000)³, *Βιωματική μάθηση στο σχολείο*. Ξυλόκαστρο (χ.ο.)
- Καραβίτη Τζ., Σακατζής Δ. & Χατζηδημητρίου Π. (2004), «*Το πορτοκάλι με την περόνη*». *Υλικό εργασίας. Θεατρικές ασκήσεις και δημιουργικές δραστηριότητες*. Αθήνα: Πανελλήνιο δίκτυο για το θέατρο στην εκπαίδευση (<www.theatroedu.gr>)
- Κοσσυβάκη Φ. (2003), *Εναλλακτική Διδακτική. Προτάσεις για μετάβαση από τη διδακτική του αντικειμένου στη διδακτική του ενεργού υποκειμένου*. Αθήνα: Gutenberg
- Μασσιάλας Β. (1984), Προγράμματα βασισμένα στη μέθοδο της ανακάλυψης και της διερεύνησης, *Νέα Παιδεία 31/84: 44-51*
- Ματσαγγούρας Η. (2002)², *Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας, τ. α', Θεωρία της διδασκαλίας. Η προσωπική θεωρία ως πλαίσιο στοχαστικο-κριτικής ανάλυσης*. Αθήνα: Gutenberg
- Μητακίδου Σ. (επιμ.), *Η διδασκαλία της γλώσσας. Εκπαίδευση γλωσσικών μειονοτήτων*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Μυρογιάννη Ε. & Μαυροσκούφης Δ. (2004), *Φιλολογοί στον υπολογιστή*. Θεσσαλονίκη: Καλειδοσκόπιο
- Μυρογιάννη Ε. (2002), *10 μικροί διάλογοι για ένα μουσείο*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο

- Ράπτης Α. και Ραπτη Α. (2002), *Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της πληροφορικής. τομ. α' ολική προσέγγιση, τομ. β' παιδαγωγικές δραστηριότητες*. Αθήνα: Ράπτης
- Σολομωνίδου Χ. (2001), *Σύγχρονη εκπαιδευτική τεχνολογία. Υπολογιστές και μάθηση στην κοινωνία της γνώσης*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας
- Σολομωνίδου Χ. (1999), *Εκπαιδευτική τεχνολογία. μέσα, υλικά: διδακτική χρήση και αξιοποίηση*. Αθήνα: Καστανιώτης
- Ταρατόρη-Τσαλκατίδου Ε. (2002), *Η μέθοδος project στη θεωρία και στην πράξη*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης
- ΥΠ.Ε.Π.Θ.- Πανεπιστήμιο Αθηνών, *Κλειδιά και Αντικλειδιά. Εκπαίδευση μουσουλμανοπαίδων 2002-2004* (<www.kleidiakaiantikleidia.net>).
- Χατζηγεωργίου Γ. (χ.χ.), *Γνώθι το curriculum. Γενικά και ειδικά θέματα αναλυτικών προγραμμάτων και διδακτικής*. Αθήνα: Ατραπός
- Χοντολίδου Ε. (1999), «Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας». *Γλωσσικός Υπολογιστής* 1 (1), 115-118. (<www.komvos.edu.gr>)

**«Το ανθρωπογενές περιβάλλον ως μέσο για την ανάπτυξη της πολιτισμικής
επικοινωνίας: προτάσεις για την ανάπτυξη σχεδίων εργασίας
στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση»**

Αναστασία Δημητρίου

*Επίκουρη Καθηγήτρια,
Τμήμα Επιστήμων της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία,
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
anadim@otenet.gr*

Τα ζητήματα που αφορούν στο ανθρωπογενές περιβάλλον είναι αποτέλεσμα των σχέσεων που αναπτύσσει ο άνθρωπος με τη φύση και με τους συνανθρώπους του αλλά και του τρόπου που αντιλαμβάνεται τον εαυτό του στο πολιτισμικό και κοινωνικό γίγνεσθαι. Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης προτείνεται η ολιστική προσέγγιση των ζητημάτων αυτών και η ανάδειξη της κοινωνικής, πολιτικής και πολιτισμικής τους διάστασης. Βασική επιδίωξη της μελέτης των ζητημάτων αυτών είναι η αποδοχή της ποικιλότητας των απόψεων που αφορούν στον τρόπο διαχείρισης τους που μπορεί να αποτελέσει πηγή ανταλλαγών, διαλόγου, διερευνήσεων, αντιθέσεων, δημιουργικότητας και συνεργασίας.

Στο πλαίσιο αυτό εφαρμόζονται παιδαγωγικές μέθοδοι και διδακτικές τεχνικές, οι οποίες συμβάλουν στην συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία της μάθησης για την ολιστική προσέγγιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων, και επιδιώκουν στην ενδυνάμωση της κριτικής σκέψης και της δημιουργικότητας των μαθητών και την ανάπτυξη δεξιοτήτων ώστε να δημιουργήσουν σε ένα πολυπολιτισμικό κόσμο κατανοώντας την σημαντικότητα της πολιτισμικής ποικιλότητας, της πολιτισμικής ανταλλαγής, της συνεργασίας και αλληλεγγύης.

Σκοπός της εισήγησης αυτής είναι η διαμόρφωση προτάσεων με κεντρικό άξονα το ανθρωπογενές περιβάλλον για το σχεδιασμό και την εφαρμογή σχεδίων εργασίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση για την ανάπτυξη της συνεργασίας, της αλληλεγγύης και της πολιτισμικής επικοινωνίας. Στο πλαίσιο αυτό θα συζητηθούν ζητήματα που αφορούν στο δομημένο περιβάλλον όπως η πόλη, αλλά και ζητήματα που αφορούν στο ευρύτερο περιβάλλον όπως υδάτινοι πόροι. Οι επιμορφούμενοι σε ομάδες θα αναπτύξουν σχέδιο εργασίας με θέμα της επιλογής τους.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

Βασάλα, Π., & Φλογαίτη, Ε. (2005). Ο κόσμος της θάλασσας. Αθηνά: Μεταίχμιο.

Γεωργόπουλος, Α. (2003). Περιβαλλοντική Ηθική. Αθήνα: Gutenberg.

Γεωργόπουλος, Α. (2005). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ο νέος πολιτισμός που αναδύεται. Αθήνα: Gutenberg

Δημητρίου Α., (2004), Διαθεματική προσέγγιση της γνώσης με άξονα την τέχνη: Έβρος: το ποτάμι τριών λαών: μια πρόταση για την προσχολική ηλικία και τις πρώτες τάξεις του δημοτικού. στο Γκόβαρης, Χρ., Βρατσάλης, κ., Καμπουροπούλου, μ., (επ.), επιστήμη και τέχνη. Αθήνα: ατραπός, 117-156.

Φλογαίτη, Ε.(1998). Περιβαλλοντική εκπαίδευση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Φλογαίτη, Ε. (2006). Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Unesco (2001). Universal declaration on culture diversity. Unesco: Paris.